

להראות עזבה

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תשטז
ערש"ק פרשת ויחי

מדוע נשללו מראובן בהונה ומלכות?

קבורה בבית לחם - ע"פ רצונה של רחל!

"רועי צאן" ו"משנה למלך" - מעלת יוסף הצדיק

"אשר קדשנו במצותיו וצונו לכבד את האורחים"

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ויחי, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשטו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש Head Office
ת.ד. 2033 1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213
03-738-3734 United States
Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

סט הספרים דרכי החסידות

ענינים • מועדים
פרשיות - ב' כרכים

סט הספרים דרכי החיים

לפי סדר פרשיות התורה
ועל מועדי השנה

ב' כרכים

900 עמודים בשני כרכים

כ-200 ליקוטים בנושאים נבחרים בין
אדם למקום ובין אדם לחבירו

מלוקטים מרבבות אגרות קודשו של
כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

להזמנות: 718-770-3030
oh@chasidus.net

הכמות מוגבלת

משלוח חינם

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש.....

"אל תותר" - כהונה ומלכות

במה שביאר רש"י התיבות "אל תותר" דקאי על כהונה ומלכות ולא הביא גם הפרט השלישי שמצינו שהפסיד גם הבכורה, דב' מעלות אלו שהם בנוגע להנהגת העם נשללו ממנו כיון שהתנהג באופן ד"פחו כמים" ואינו מתאים להנהגה, משא"כ הבכורה ניטלה הימנו מחמת עצם החטא וכיון שלש"ש נתכוון לא נשללה ממנו לגמרי

(עי' לקוטי שיחות ח"י עמ' 439 ואילך)

ח. פנינים.....

המעלה להיוולד במצרים / קבורה בבית אהם - רצונה של רחל

ט. יינה של תורה.....

גודל מעלת מדרגת יוסף הצדיק

האבות והשבים רועי צאן, ויוסף משנה למלך / "והם לא הכירוהו" - שלא השיגו עוצם מעלתו / הנהגת יוסף - שלא בגדרי הטבע / "רכוש גדול" - ניצוצות הקדושה שהעלו ישראל

(עי' לקוטי שיחות ח"י עמ' 831 ואילך)

יג. פנינים.....

לגלות את הטוב גם בערות הארץ / מתי יעקב חי באמת?

יד. חידושי סוגיות.....

חילוק בין בבלי לירושלמי בענין הכשר והכנה למצוה

יבאר החילוק בין בבלי לירוש' סוף קידושין דאזלי לשיטתיהו כאן בענין אי ההוה מכריע את העתיד או לאו, ויבאר החילוק היוצא מזה בדיני הכשר מצוה והידור מצוה / עפ"ז יחדש עומק בפלוגתא בין תרגום אונקלוס לתרגום יונתן בפרשתנו, ויסיק נפק"מ לענין דין קרבנות כשאפשר לבנות מזבח ולא בית

(עי' לקוטי שיחות ח"י עמ' 447 ואילך)

יח. דרכי החסידות.....

"אשר קדשנו במצותיו וצונו לכבד את האורחים"

כ. הוספה - מתוך ספר 'דרכי החיים'.....

עין בריאה - בגשמיות וברוחניות

סגולות לרפואת העיניים; בריאות העיניים הגשמיות תלוי' בבריאות העיניים הרוחניות; הקשר בין המאור שבתורה למאור העיניים הגשמיות

דברים היוצאים מן הלב

פעולות ודיבורים היוצאים מן הלב פועלים פעולתם, במקדם או במאוחר; חזקה על תעמולה שאינה חוזרת ריקם

לקראת שבת - הוספה

כט

מצות, ורק שבהתחשב עם מצבו, מתחילים אתו בענין פלוני ופלוני, כיון שאינו מוכשר לעת עתה לקבל הכל ביחד.

ועוד זאת, אשר אין האמת סובל שניות, ובנוגע לעמנו גוי אחד בארץ, הרי כל שניות ממנו והלאה - אפילו אם לתקופה קצרה מקבלים אותה מפני כמה סיבות - וכמו שאין לנו אלא אלקה אחד כך אין לנו אלא תורה אחת, אשר קדושה היא, כמו בדברה הראשונה "אנכי" ה' אלקיך", כן גם בכל שאר האותיות והתיבות אשר מראשיתה ועד סופה. ואין להתירא אשר הנוער לא יקבל זה, כי רואים במוחש את ההיפך, אשר דוקא האמת הגלוי ובלי פשרות מתקבלת אצלם, אף שבחייהם המעשיים עדיין לא הגיעו למדרגה לעמוד בכל הנסיונות הנפגשים בחיי האדם.

במשך הזמן יראה פרי טוב בעמלו

הנקודה התיכונית מכל האריכות האמורה היא, אשר על כל אחד ואחת מבעלי השפעה וביחוד בשדה החינוך הכשר, לעבוד בכל מצוה ויכולתו בעבודה קדושה זו, ואף שאסור לו לוותר אפילו על הגרוע שבין תלמידיו - אסור לו גם כן לרפות ידיו ממלאכתו מלאכת שמים זו אם רואה בלתי-הצלחה בעבודתו, וסוף סוף דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, ובמשך הזמן יראה פרי טוב בעמלו.

- מובן שאם בכל עניני האדם זקוקים לעזר מן השמים, על אחת כמה וכמה בעבודת החינוך, אשר הכחות המנגדים על ה' ותורתו נלחמים בזה בכל האמצעים והאופנים, ולהוספה בעזר מן השמים צריך להשתדל על ידי שלימות עצמו ובעניני עצמו, והענין כפשוטו בחיים היום יומים, מתאים לתורתנו תורת חיים ומצותי', ואין זה סתירה לעבודה עם הזולת, ואדרבה אחת מסייעת לחברתה.

ישמחני אם אקבל מכתב ידיעות ממנו שממשיך בעבודתו בהשפעה הרצוי' בחוגו ובסביבתו, השפעה ברוח ישראל סבא במרץ ההולך וגדול מזמן לזמן, ותקותי חזקה אשר כעבור משך זמן לא ארוך, יוכל לבשר גם כן שנראים פירות בעבודתו...

(אגרות קודש ח"י ע' ד-ו)

- פשוט שאין תורתנו ספר סיפורים בעלמא, כי אם תורה כמשמעה לשון הוראה, אשר כל ענין שבה, מלמד הוא ומורה דרך לכל אחד ואחת, וביחוד סיפור הנ"ל הוא מופת חי אשר על האדם לנצל כשרונותיו בכל האפשרי, ואיזה תופעה שלא תפגע בו בעבודתו זו, איננו רשאי שתפעול עליו איזה נמיכת רוח, ואפילו אם הוא ח"ו על דרך האמור לעיל, אשר עמל של כמה שנים אבד בתוהו, כפי הנדמה לעיני בשר, עליו להמשיך במרץ ובשמחה בעבודתו הקדושה, וסוף כל סוף בודאי יצליח, אף שאפשר, על דרך האמור לעיל, שבמספר גדול לא הצליח או שלא עשו פרי, הרי שבכמות קטנה יצליח הצלחה מופלגה, שתמלא את כל החסרון ותשביע רצונו בעד כל העמל אשר עמל, וכלשון הכתוב¹⁶ המובא על ידי חכמינו ז"ל בסיפור הנ"ל, "בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך, כי אינך יודע איזה מהם יוכשר".

דוקא האמת הגלויה ובלי פשרות מתקבלת אצל הנוער

בודאי צריך להתעורר רגש של מרירות, על כל אחד ואחת הנוטה מדרך הישרה מדרך התורה והמצוה, אפילו אם נטייתו זו היא רק לימים ספורים ובענינים קלים, כי כל רגע ורגע יקר הוא, וכל פעולה ופעולה רבת ערך, ובפרט צריך להיות רגש מרירות זו אצל המחנך והמשפיע, אבל המסקנות ממרירות זו הן, אשר בודאי צריך להוסיף אומץ בעבודתו אשר עד עתה, לשפרה ולהשלימה, והרי כלל כללו - "אין לך דבר העומד בפני הרצון", ולא רק בנוגע לתלמידים חדשים ולמושפעים חדשים, אלא גם בהנוגע לאלו שלעת עתה לא נראית השפעתו בהם, או שנעלמה מעיני בשר, ועוד ביתר שאת.

וצריך להביא ולהסיק בחשבון אשר דרך הפשרה, אינה מצליחה בכלל, וביחוד בין הנוער, כי טענתם פשוטה, שאם אפשר לעשות פשרה לשליש ולרביע - אפשר גם כן להגדילה ולעשות פשרה למחצה וליותר. ועוד זאת, אשר אם הדבר סובל פשרות, הרי זה עצמו ראוי שאינו האמת, כי דרכי השקר מרובות הן, אבל דרך האמת היא אחת.

ואף שרואים שאי אפשר להפוך את התלמיד או תלמידה בבת אחת ולעשותו אדם השלם, ושינוי אפשרי הוא רק לאט לאט ומן הקל אל הכבד, הנה בשעת התעמולה עצמה מוכרחת ההסברה, שהדברים אשר אותם דורשים מאתו, אין הכל הם ואינם ממצים את השלימות, כי כל אחד ואחת מחויב בכל התרי"ג

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"אל תותר" - כהונה ומלכות

במה שביאר רש"י התיבות "אל תותר" דקאי על כהונה ומלכות ולא הביא גם הפרט השלישי שמצינו שהפסיד גם הבכורה, דב' מעלות אלו שהם בנוגע להנהגת העם נשללו ממנו כיון שהתנהג באופן ד' פחז כמים" ואינו מתאים להנהגה, משא"כ הבכורה ניטלה הימנו מחמת עצם החטא וכיון שלש"ש נתכוון לא נשללה ממנו לגמרי

א. "ראובן בכורי אתה, כחי וראשית אוני, יתר שאת ויתר עז. פחז כמים אל תותר, כי עלית משכבי אביך, אז חללת יצועי עלה" (פרשתנו מט, ג-ד).

ומפרש רש"י: "יתר שאת - ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה, לשון נשיאות כפים; ויתר עז - במלכות, כמו 'ויתן עז למלכו'. ומי גרם לך להפסיד כל אלה? - פחז כמים, הפחז והבהלה, אשר מהרת להראות כעסך כמים הללו הממהרים למרוצתם. לכך אל תותר - אל תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך".

ב. והנה, רש"י מזכיר ב' פרטים שהפסיד ראובן: כהונה ומלכות; אך מצינו פרט שלישי שהוא הפסיד - הבכורה. ומקרא מפורש הוא בדברי-הימים (דהי"א ה, א): "ובני ראובן בכור ישראל .. ובחללו יצועי אביו ניתנה בכורתו לבני יוסף".

ואכן, גם רש"י עצמו בפירושו עה"ת הביא דבר זה שהפסיד ראובן, עה"פ "בכור יעקב ראובן" (וישלח לה, כג): "בכור לנחלה, בכור לעבודה, בכור למנין, ולא ניתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים, שנעשה לשני שבטים" - הרי שהבכורה ("לענין השבטים") ניטלה מראובן וניתנה ליוסף.

וצריך ביאור, למה באמת לא נזכר כאן דבר זה, שראובן הפסיד את הבכורה, ונזכרו רק כהונה ומלכות?

ואמנם, בדברי חז"ל על אתר הזכירו את כל שלושת הפרטים. כן הוא בתרגום אונקלוס: "הוה חזי למיסב תַּלְתָּא חולקין, בכירותא כהונתא ומלכותא". ועל דרך זה בתרגום יונתן בן עוזיאל ובתרגום ירושלמי. וכן במדרש תנחומא (פרשתנו ט), ובבראשית רבה (פרשתנו פצ"ח, ד. פצ"ט, ו), ועוד;

מהו הטעם איפוא שרש"י אינו מזכיר כלל את הפסד הבכורה, אלא רק את הפסד הכהונה והמלכות?

ג. ולכאורה הביאור בזה פשוט (וראה גם בדברי הרא"ם כאן):

בכתוב נאמר "אל תותר" – היינו, שנשללו מראובן "היתרות הללו שהיו ראויות", והם "יתר שאת ויתר עז" הכתובות לפני כן. ואם כן, כיון ש"יתר שאת" קאי על כהונה (מלשון נשיאות כפים) ו"יתר עז" קאי על מלכות (מלשון "ויתן עוז למלכו"), שוב אין הבכורה נכללת בלשון "יתר" ובמילא אינה בכלל המיעוט של "אל תותר".

אולם, ביאור זה מסביר רק את רש"י, למה למד כך בפשט הכתוב (ומיאן בפירוש התרגום וכו'); ועדיין צריך ביאור בכתוב עצמו (כפי שהבין אותו רש"י) – למה באמת נזכרו רק הכהונה והמלכות ולא הבכורה?

ד. ויש לומר בזה, בהקדים דיוק נוסף בדברי הכתוב ופרש"י:

הנה הכתוב מדגיש "פחו כמים אל תותר", ומפרש רש"י – "ומי גרם לך להפסיד כל אלה? הפחו ובהלה אשר מהרת להראות כעסך".

וכד דייקת, יש בזה חידוש:

בפשטות לומדים, שעיקר חטאו של ראובן היה בעצם המעשה שחילל יצועי אביו; אולם מהדגשת הכתוב על ענין ה"פחו", משמע שעיקר הגורם להפסיד את המעלות הראויות לו הוא (אינו המעשה עצמו, אלא) זה שמהיר להראות את כעסו באופן של "פחו ובהלה".

ה. וכך הוא ביאור הענין:

במעשה ראובן (ש"בלבל יצועי אביו") יש שני פרטים: (א) עצם המעשה של הבלבול, (ב) זה שעשה זה באופן של "פחו כמים".

ועל כל אחד משני הפרטים הפסיד ענין אחר: (א) על עצם המעשה נענש ראובן בנטילת הבכורה, (ב) על זה שהתנהג באופן של פחו ובהלה נענש בנטילת הכהונה והמלכות.

חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם

נעם לי לקבל עתה מכתבו, אף כי מזמן לזמן מגיעות אלי ידיעות אודותו, נעם לי לקבל עתה מכתבו, אף כי מובן שאינני שבע רצון ממצב הרוח הנשקף בו, והוא נפילת רוחו על אשר לפי דעתו אינו רואה פרי בעמלו ובעבודתו בתוככי הנוער.

ואף כי מובן אשר שביעת רצון גמורה של עסקן ובר פועל איננה מביאה תוצאות טובות ביותר, כי עלולה היא להחליש את המרץ אשר בו, כיון שהיצר מפתהו לומר: 'עשית דין והצלחת, ועתה יבואו אחרים וימשיכו', הרי גם קצה השני, היינו רגש של יאוש ואפילו של נפילת רוח חזקה – תוצאותי בלתי רצויות ועוד יותר מזיקות מאשר התוצאות מהקצה הראשון, כי הרפיון הנגרם על ידה גדול יותר.

בהנוגע לגוף הענין שהנוער שהשקיעו בו כל כך עמל, ובכל זה נסחף בזרם החילוני, הנה חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם¹⁴, אף שלא תמיד מצליחה באותה המדה שאלי' שואפים ומקוים. ועוד זאת אשר לפעמים תכופות ביותר התוצאות נראות רק לאחר זמן מכמה וכמה סיבות, ולפעמים רבות מתאחר עד שמסתדר המחונך והמושפע בחיי משפחה, שאז אינו בעל שינויים כל כך, מביא בחשבון את כל העבר עליו ומצבו בהווה, ואז, גם התקופה שקבל השפעה מאיש פלוני במקום פלוני נכנסת בחשבון זה ויכולה להכריע את כף המאזנים לצד הטוב.

ועוד זאת, ובהקדם המסופר על רבנו עקיבא, אחד מגדולי התנאים ומעמודי התורה שבעל פה שלנו, שמספרים חכמינו ז"ל¹⁵ אודותו, אשר ארבעים שנה הי' מלמד משפיע ומחנך ונשיא, והי' לו ארבעה ועשרים אלף תלמידים, תלמידים בערכו, זאת אומרת שלפי מצב ידיעותיהם ואופיים, רב ומשפיע שלהם צריך הי' להיות בממדי איש כרבי עקיבא, ומפני סיבה הנה מתו כולם ר"ל ועלולה היתה התורה שתשתכח מישראל, והעמיד רבי עקיבא חמשה תלמידים, והם החזירו את כל התורה שבעל פה והפיצוה בישראל בזמנם ובדורם, ונמסרה דור אחר דור עד שבאה אלינו ולבנינו ולבני בנינו עד עולם.

14) לשון קדשו של כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ע, נעתקה בלוח היום יום כ"ו אדר"ר, י"ב תשרי.

15) יבמות סב, ב.

והטעם לחלוקה זו:

ההבדל בין בכורה לכהונה ומלכות הוא, שבכורה היא מעלה באדם עצמו (שנוטל פי שנים בנחלה וכו'), אבל אין בזה שררה והשפעה כלפי הזולת; ואילו כהונה ומלכות הם עניני מנהיגות על הזולת: ענינו של מלך הוא לצאת ולבוא לפני העם ולדאוג לכל צרכיהם, וענינו של הכהן הוא לברך את העם (בנשיאת כפים) וכן להורות תורה ומשפט (כדברי הכתוב בר"פ שופטים, וכן בפ' ברכה לג, י: "ויראו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל").

ובהתאם לכך:

כאן מדבר יעקב על זה שראובן התנהג בפחו ובהלה, "מהרת להראות כעפך" – [כאשר רק היה נראה לו שמשכבי אביו צריכים להיות באהל לאה, מיד נעשה אצלו כעס ותיכף ומיד בלב יצועיו] – שהנהגה כזו מראה שאין לו ארך-אפים, סבלנות ומתינות הנדרשים מהממונה להיות מנהיג ומורה להמון העם, ולכן ניטלו ממנו הכהונה והמלכות (וראה גם אברבנאל כאן);

אולם עצם המעשה שראובן טעה בשיקול הדעת שלו והחליט שיצועי אביו צריכים להיות באהל לאה – הרי אין זה מראה על פגם בהנהגתו כלפי הזולת, אלא "קלקול" בהנהגתו שלו בעצמו; ובדוגמא לזה הוא הפסיד את מעלת הבכורה, שענינה מעלת האדם כלפי עצמו (וע"ז אין המדובר בדברי יעקב כאן, אלא מקרא הוא בדברי-הימים, כנ"ל).

אולם כיון שסוף סוף היתה כוונתו לשמים, שתבע עלבון אמו, ומה גם שהיה עסוק בתשובתו כמה שנים, עד שאמרו "לא חטא ראובן" (פרש"י וישלח לה, כב) – לכן לא ניטלה ממנו מעלת הבכורה לגמרי, אלא רק "לענין השבטים" (וכדברי רש"י שהובאו לעיל: "בכור לנחלה בכור לעבודה בכור למנין, ולא ניתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים שנעשה לשני שבטים");

ודוקא הכהונה והמלכות, שהם עניני מנהיגות והוראה לרבים, ניטלו ממנו לגמרי, כיון שבפועל הראה בהנהגתו "פחו ובהלה" שאינם מתאימים למנהיג ומורה לעם, וגם אם כוונתו היתה רצויה הרי סו"ס אינו ראוי לאיצטלא זו.

דברים היוצאים מן הלב

פעולות ודיבורים היוצאים מן הלב פועלים פעולתם, במקדם או במאוחר; חזקה על תעמולה שאינה חוזרת ריקם

יִדְבֵּר עַל לִבּוֹ

דברים המתקבלים על הלב (ויחי נ, כא, רש"י)

מוכרח הדבר אשר סוף סוף יפעלו הדברים פעולתם

בנועם נודעתי אודותיו . . . ועל דבר השתדלותו להרים קרן היהדות ע"י תעמולה מתאימה בענין נחיצות החינוך הכשר בפרט ושמירת תומ"צ בכלל, שגודל ערך ענין זה אין לשאר. ואף שלפעמים נדמה שמדברים ועדיין אין נראית פעולה, הנה "אין אתנו יודע עד מה¹²" בעניני השגחה פרטית, ובדברים היוצאים מן הלב הרי פסקה תוה"ק שנכנסים ללב השומעים, ובמילא מוכרח הדבר אשר סוף סוף יפעלו פעולתם.

ואף שהאדם הרואה לא תמיד רואה הוא פעולה זו, הנה סיבת הענין אפשר להיות א) או שהפעולה תבוא לאחר זמן, ב) או שה"אדם יראה לעינים וה' יראה ללבב", ואפשר אשר בנפש כבר נודעזע השומע ונהפך החשך לנהורא ומרירו למיתקא, אף שבאמת אין פרט אחד נוגע בהשני, שהמוכיח והמעורר צריך להוכיח ובזה כבר עשה מצותו שלו, בכ"ז הנה לנעימות העבודה הודיעונו חז"ל אשר נוסף ע"ז ששכר קיום המצות הוא, כמרז"ל¹³ "שכר מצוה מצוה", היינו קיום המצוה עצמה – הנה נוסף ע"ז השכר הוא זה שפעל על בן או בת ישראל לקרב את לבן לאבינו שבשמים, ומובן גודל השמחה משני הצדדים, הן מצד האב, השי"ת, והן מצד בנו יחידו הוא הבן או בת ישראל – שנתקרבו זה אל זה ע"י דבור או פעולה של המוכיח ומעורר, וגדולה שמחה זו אשר פורצת גדר להשפיע להמוכיח ומעורר ברכה והצלחה בהמצטרך לו בגשמיות וברוחניות...

(אגרות קודש ח"ז ע' מה)

(12) תהלים עד, ט.

(13) אבות פ"ד מ"ב.

המעלה להיוולד במצרים

ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים
עד בואי אליך מצרימה לי הם. אפרים ומנשה
בראובן ושמעון יהיו לי

(ויחי טז, ה)

הקשה הרמב"ן (פרשתנו מה, טו. וכן הקשה האלשיך כאן, ועוד) מדוע "הוצרך להאריך" באמרו "הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם", מדוע "לא אמר ועתה שני בניך הנולדים לך אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי"?

ויש לבאר בזה, שלא בא יעקב בדברים אלו רק להגיד איזה מבני יוסף יהיו שייכים לו - "יהיו לי" (כמו שתיירן הרמב"ן) אלא גם לבאר את הטעם לזה שזכו אפרים ומנשה להיות שייכים ליעקב.

דזכותם הייתה בזה גופא ש"נולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה". דאף שנולדו במצרים לפני ביאתו של יעקב, והתחנכו בסביבה שבו לא הי' יעקב נוכח, מ"מ התנהגו גם בזמן ומצב כזה כנכדיו של יעקב אבינו ולפי דרכיו.

ולכן זכו להיות שייכים ליעקב "לי הם", כי ביעקב דווקא מצינו ש"מטתו שלמה" (ויק"ר פל"ו, ה. ועוד), וע"י שגם במצרים התנהגו כנכדיו של יעקב באה מעלתו זו של יעקב לידי שלימות, כי נשארה "מטתו שלמה".

(עי' לקוטי שיחות ח"ו עמ' 435)

קבורה בבית לחם - רצונה של רחל

ואני בבואי מפרן מתה עלי רחל ג' בדרך ג' ואקברה שם בדרך ג' ואע"פ שאני מצריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען ולא כך עשיתי לאמך... וידעתי שיש בלך עלי, אבל דע לך שע"פ הדבור קברתי שם שתהא לעזרה לבני... יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים (מנחם, ז. רש"י)

כמה ממפרשי המקרא ביארו את הכתוב "ואני בבואי גו'" - שבלשון הכתוב עצמו מבוארת התנצלותו של יעקב על שלא הוליד את רחל

למערת המכפלה, כמו פירוש הרמב"ן ש"מתה בדרך בפתע פתאום ולא יכול לקברה שם (במערת המכפלה) כי איך יעזוב את בניו ואת מקנהו בדרך כו". וא"כ תמוה, למה עזב רש"י פירושים אלו, ונקט דברי אגדה שאין להם כל רמז במקרא?

ויוכן זה בהקדם תוספת ביאור בדברי רש"י שיעקב אמר ליוסף "ידעתי שיש בלך עלי", שמוכן שאין כוונת רש"י לענין של תרעומת - דח"ו לחשוך את יוסף שהיתה לו טענה ליעקב על שלא קבר את רחל במערת המכפלה, כי ודאי הבין יוסף שיעקב הי' עושה ככל יכולתו לקבור את רחל במערת המכפלה, שתהי' קבורה ביחד עמו, ואם לא עשה יעקב כן ודאי שאינו אשם בזה כלל - אלא הדיוק הוא "יש בלך עלי":

עם היות שיוסף הבין בשכלו שאין להאשים את יעקב, מ"מ סוף סוף הרי חסרה אצל רחל מעלה זו של קבורה במערת המכפלה, וכיון שהחיסרון קיים, "יש בלכו" של יוסף על יעקב, שהרגש הכאב שבלב נשאר, דלמה יגרע חלקה של רחל שלא תקבר במערת המכפלה?

וכדי לבטל רגש זה מלבו של יוסף, אמר יעקב "ואני בבואי גו' ואקברה שם גו'", וכפרש"י שיעקב הסביר ליוסף "שע"פ הדבור קברתי שם שתהא לעזרה לבני". והיינו, דזה שקבר יעקב את רחל בדרך "ע"פ הדבור... שתהא לעזרה לבני" כו", אין הכוונה בזה שנגרע מרחל בשביל טובת בני, אלא אדרבה, כיון שזהו גאולת בני של רחל - הרי זה טובתה ואושרה, ודאי שרחל עצמה היתה מסכמת לכך ודורשת את זה, וזה הוא רצונה וחפצה.

ומתורץ בפשטות הטעם שהוצרך רש"י להביא דברי אגדה אלו, ולא פירש כהפשטנים הנ"ל - כי לפירושם אין כאן אלא דברי התנצלות שיעקב לא הי' אשם בזה, ואין בדברים אלו כדי לבטל מה שב"לבו" של יוסף; ורק ע"פ דברי אגדה אלו יש טעם לכך שרחל נקברה בדרך, "שתהא לעזרה לבני", שזה מדגיש מעלה מיוחדת ברחל, ולכן יש בזה תשובה מספקת המסלקת את הרגש הזה שבלב.

(עי' לקוטי שיחות ח"ל ע' 236 ואילך)

לקראת שבת - הוספה

כה

ולא לדרשא קאמינא, אלא לעורר את... שי' להתחזק בלימוד תורת החסידות, ובתור התחלה בלימוד שער היחוד והאמונה הנ"ל. ותשואות חן לכבוד תורתו על טרחתו במסירת כל הנ"ל ל... שי' וכמו שלקח על עצמו והי' שליח לכתוב לי על דבר מצבו, הנה בטח יקבל על עצמו גם שליחותי האמורה במכתבי זה, וגם יסייע ביד הנ"ל להביא את זה בפועל טוב.

(אגרות קודש ח"ה עמ' קפו ואילך)

"תא חזי" - סגולה ותרופה למאור העיניים הגשמיים

בנועם קבלתי פרישת שלום ממנו ע"י האברך... שי' אשר תודה לא-ל הוטב מצב בריאותו וראיית עיניו.

ובטח גם על להבא ישמור את העיניים שכתבתי לו אודותם.

ומה טוב שיוסיף ללמוד בכל יום או שילמדו לפניו איזה שורות בספר הזהר הקדוש ואיזה שורות בספר התניא הקדוש אשר בהם מורגל הלשון תא חזי שזהו ציווי תורתנו הק' שיראו אלקות במוחש שזהו גם כן סגולה ותרופה למאור העיניים הגשמיים כדבעי ולראות איך שנתהוו ומתקיימים על ידי דבר ה', כח הפועל בנפעל.

בברכה לרפואה ולאריכות ימים ושנים טובות בגשמיות וברוחניות.

(אגרות קודש ח"ז ע' רפ)

שהמאור שבתורה הוא הנסתר דתורה סתים דאורייתא שהוא המביא ליראתו ואהבתו ית', וכמאמר רז"ל (שבת דף ל"א סוף ע"א) ומבואר בלקוטי תורה לרבנו הזקן סוף פרשת ויקרא.

ונתגלה בדורות האחרונים בתורת החסידות באופן שכל אחד ואחד יכול להבינו בטוב, וכמו שביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בארוכה בקונטרס לימוד החסידות.

ולא לדרשה קאתינא אלא בהנוגע לפועל, שעליו להחליט בעצמו בהחלטה גמורה לקבוע שיעור בלימוד תורת החסידות מכאן ולהבא, והחלטתו זו עצמה תמהר רפואת עיניו ויוכל להביאה בפועל בקרוב.

בברכה לרפואה קרובה.

(אגרות קודש ח"ח ע' קמג)

לעיין גם בחולשת העין הרוחנית

...בנועם קבלתי מכתבו, בו מודיע על דבר מצב בריאותו של הרה"ח וכו' מוה"ר . . ש"י, אשר כנראה ממכתבו הנה במקצת הוטבה בריאותו, ואקוה אשר במכתבו הבא יודיעני אשר כח הראי' שלו הולך וחזק, ובמשך הזמן יוכל לכתוב ג"כ בעצמו, והשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות ישלח לו רפואה בקרוב.

ידוע מאמר רז"ל⁹ איזהו חכם הרואה את הנולד, ופירוש תורת החסידות בזה¹⁰: הרואה את הולדת הבריאה מאין ליש שרואה זה בכל עת ובכל רגע, וכמבואר בשער היחוד והאמונה לאדמו"ר הזקן, אשר אין הבריאה פעולה חד-זמנית בששת ימי בראשית, אלא שדבר ה' מהווה את כל הבריאה בכל רגע מאין ליש, וכן הוא שבכל איש הישראלי, [ה]בריאות הגשמית תלוי' בבריאותו ברוחניות, והנה כשמרגיש חולשה באבר גשמי הרי הולך לרופא, לפי שצריכים להתנהג בדרך הטבע שהתורה נתנה רשות (שפירושו ג"כ כח) לרופא לרפאות¹¹, אבל ג"כ צריכים לעיין בחולשה דאבר הרוחני, ובנדון דידן בענין הראי' את הנולד מאין ליש בכל רגע.

(9) תמיד לב, א.

(10) תניא פרק מג. לקוטי תורה במדבר כו, ד. ועוד.

(11) ברכות ס, א.

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

גודל מעלת מדריגת יוסף הצדיק

האבות והשבטים רועי צאן, ויוסף משנה למלך / "והם לא הכירוהו" - שלא השיגו עוצם מעלתו / הנהגת יוסף - שלא בגדרי הטבע / "רכוש גדול" - ניצוצות הקדושה שהעלו ישראל

נבואת הגאולה ניתנת בסיום פרשתנו מפיו של יוסף: "ואלקים פקוד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת", ומכך שדוקא יוסף אמר נבואה זו משמע אשר יוסף קשור עם ענין הגאולה ויציאת מצרים יתר על אביו ושאר אחיו.

גם בדרך הנהגתו ועבודתו את קונו מצינו שינוי גדול בהתעסקותו של יוסף: האבות והשבטים היו כולם רועי צאן, ואילו יוסף היה משנה למלך מצרים, והתעסק בהנהגת הממלכה ועניניה.

ועם כל זה, היה יוסף נעלה ומרומם על שאר אחיו בכמה ענינים, כפי שמצינו שהיה יוסף מלך, והשתחו לו אביו ואחיו. ומכיוון שכל המתרחש בעולם הזה הגשמי הוא מסובב מהענינים שבעולמות הרוחניים, הרי מובן שגם ברוחניות היה יוסף "מלך" ונעלה על שאר אחיו, והיתה מדריגת עבודתו גבוהה ומרוממת יותר.

ויש לבאר מהות מדרגתו של יוסף ודרך עבודתו, ובה יתבאר מה טעם באה בשורת הגאולה על ידו, ומכחו דוקא.

האבות והשבטים רועי צאן, ויוסף משנה למלך

ההפרש בין דרכי עבודתם של יוסף ואחיו, נעוץ בשורש נשמתם (במבואר להלן ראה תורת חיים ויחי קב, ב ואילך):

יעקב והשבטים היו רועי צאן, לפי שיראו מלהתעסק במסחר וכיוצא בזה, כי הדבר היה מפריע וסותר לעבודתם הרוחנית, וברעיית צאן היתה להם היכולת לפרוש ולהתנזר מענייני העולם ולעסוק תמיד בעבודת השי"ת.

לעומתם, יוסף התעסק עם ענייני העולם, ודוקא בעסק הכרוך בטרדות רבות ועצומות – משנה למלך, והתעסקות זו גופא היתה במצרים "ערוות הארץ", המקום החומרי והנחות ביותר באותה העת, ומכל מקום לא הפריע הדבר להתקשרותו עם הקב"ה, וגם בהתעסקו בענייני מצרים הנחותים עמד בתכלית הדביקות באלקות.

ולא זו בלבד שלא פגע היותו משנה למלך בהתקשרותו באלקות, אלא תכלית וכוונה היתה בדבר: שהיה ממשיך ענייני קדושה עליונים עד למטה מטה בערוות הארץ.

דהנה, יעקב אבינו היה עוסק בעניינים רוחניים נעלים מאוד, ומחמת עוצם וגודל קדושת עבודתו, לא התגלו ענייני קדושה אלו בעולם הזה הגשמי הנחות. ודוקא יוסף הצדיק היה זה שהביא עניינים אלו לידי גילוי עד לעולם הזה הגשמי. ועל כך נאמר "תולדות יעקב יוסף" (וישב לו, ב), שגילוי ו"הולדת" ענייני יעקב בעולם הזה ועד לערוות הארץ, היה על ידי עבודתו של יוסף.

וסיבת הדבר מה שדוקא יוסף היה מכחו להמשיך קדושה עד לערוות הארץ, באופן אשר לא נגרע מעבודתו הקדושה מאומה, היא משום ש"כל הגבוה גבוה ביותר – יורד למטה מטה ביותר", שכל שדרגת הקדושה היא מרוממת ונעלית, כך גדול כחה לרדת עד למקומות האפלים ונחותים, וכמשל "האבוקה הגדולה שמאירה למרחוק, שכל שהאבוקה גדולה יותר, תאיר למרחוק יותר. . שמעוצם גודל שלהבת האבוקה יגיע אור גם במקום זה הרחוק" (ראה שערי אורה נח, א ואילך).

וכך היה הדבר אצל יוסף, שמשום עוצם וגודל מעלתו שהיה "גבוה גבוה ביותר", נעלה אפילו ממדריגת יעקב אבינו, לכן היה בכחו להמשיך ולגלות ענייני קדושה אלו גם בעולם הזה, מה שלא היה בכחו של יעקב.

"והם לא הכירוהו" – שלא השיגו עוצם מעלתו

והנה, על פי הביאור האמור בשגב מעלת מדריגתו המיוחדת של יוסף, יתבארו כמה מאורעות המסופרים בפרשיות אלו:

א. כאשר ראו האחים את יוסף כמשנה למלך, מסופר אשר "והם לא הכירוהו" (מקץ מב, ח), וטעם הדבר שהשבטים לא העלו על דעתם שמשנה למלך זה הוא יוסף, הוא לפי שבדעתם ועל פי דרך עבודתם, היה הדבר מופרך לגמרי שיוסף הצדיק יתעסק בענייני העולם בכלל, ובפרט בעניינים נמוכים ושפלים כניהול מצרים ערוות הארץ, ולא העלו על דעתם שדוקא משום מעלתו שהוא מרומם מהעולם, יכול הוא להיות משנה למלך מצרים ולהישאר בדרגתו הנעלית.

שנאמר⁵ כי נר מצווה ותורה אור, ומידתו של הקב"ה מידה כנגד מידה⁶ לחזק ולהוסיף במאור עיניו. ויקבע שיעורים בתורת הנגלה ובתורת החסידות [ו] הסוד מתוך הרחבה ובריאות הנכונה.

(אגרות קודש ח"ז ע' פ)

הרפואה הרוחנית לעיניים – לימוד המאור שבתורה

מסרו לי דבר מצב בריאותו ואחר כך גם כן אודות תוצאות נתוח העין אשר תודה לא-ל ה' בהצלחה, ויתן השי"ת אשר ילך מצב בריאותו הלוך וטוב ויוכל להוסיף אומץ בתורה ועבודה כי הרי היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא.

בודאי שמע על דבר פתגם הבעש"ט, אשר מכל מאורע שמזדמן עם האדם ומכל דבר שהוא רואה או שומע, הרי צפונה בזה הוראה בדרכי עבודתו להשי"ת, ובפרט כשזהו מאורע עיקרי, וכמו בכגון הנ"ל שמאור עיניו של אדם הוא מעניינים החשובים ביותר, וכידוע גם בדיני תורתנו הנגלית, אשר לכן (לדעה אחת) פקח דוקא מחויב וזוכה בצווי דכל המצות [שעל ידם] חי הוא וכו' וכו'.

ובטח ידוע לו ג"כ לשון רז"ל בהנוגע לכח הראי' שהוא מאור עיניו של אדם, דכל ענין בדברי רז"ל הרי הוא מדויק בתכלית כיון שאפילו תיבה אחת שבתורתנו הק' צ"ל שניתנה למשה מסיני וכפסק הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ג' הלכה ח'.

והנה זאת התורה אדם⁷, אשר כמו דאסתכל הקב"ה באורייתא וברא עלמא⁸ עולם הגדול, הוא הדין גם בהנוגע להאדם שהוא הנקרא ברז"ל עולם קטן (תנחומא פ' פקודי בתחלתו, ת"ז תיקון סט' דף ק' ע"ב ועוד), ומתאים למאור עיניו של אדם – הנה נמצא ג"כ בתורה המאור שבתורה, וכאמור באיכה רבה בתחלתו, המאור שבה מחזירו למוטב.

(5) משלי ו, כג.

(6) פסיקתא זוטרותא (מדרש לקח טוב) שמות ג, ו. ראה סנהדרין ז, א.

(7) במדבר יט, ד.

(8) זהר ח"ב קסא, ב.

מהנכון לבקר אצלו או לשאלו מראש מתי לבוא אליו עוד הפעם, בכדי שהוא יבחון את העין. ורופא כל בשר ומפליא לעשות ינחה אותם באופן היותר טוב בטוב הנראה והנגלה.

(אגרות קודש חכ"א ע' שגד)

בהנוגע להנתוח של קאטארעק ואשר הרופאים מאיצים לעשות, הנה כותב "שהרופאים" לשון רבים, הרי בוודאי על כל פנים שניים מומחים בכללם, ובמילא אין מה להרהר בזה ("איבערטראכטען") כי ניתוחים כאלו כבר נעשו דבר הרגיל ביותר, וידוע למדי הזהירות הצריכה בזה, ומזה מובן גם כן שלכאורה אין כדאית הנסיעה למדינה אחרת בשביל זה...

(אגרות קודש ח"ז ע' רלב)

סגולת קידוש והבדלה, נרות לבית הכנסת, לימוד התורה וכבוד לומדי'

...ומן הסתם שומעת קידוש והבדלה, וטועמת מיין הקידוש, וכמנהג ישראל, לטבול את האצבעות ביין הנותר מהבדלה, ולגעת בעיניים, כמובן שבצידם החיצוני [של העיניים] – שכפי המובא בספרים⁴, זו היא סגולה למאור עיניו של אדם, והשם יתברך יצליחה.

(תרגום מאגרות קודש ח"ב ע' רכו, אגרות קודש המתורגמות ח"ב ע' 842)

הודעתו בענין מרת... תי', שהחליטו לעשות ניתוח על עינה האחת מבלי לחכות זמן רב, הנה יהי רצון מהשי"ת שיהיה הניתוח כשורה ותחזור לאיתנה בקרוב, איני יודע המנהג בשם, אבל אם ישנו נר תמיד בבית הכנסת, צריכה היתה להשתתף בזה (אבל לא לתקן זה מעיקרא) ואם אין שם תקנה כזו, הרי תקבל על עצמה למשך איזה זמן, הוצאת הנרות בבית הכנסת, ובטח מברכת [על הדלקת ה]נרות בערב שבת קודש וערב יום טוב, וטוב שתפריש לצדקת רבי מאיר בעל הנס קודם הדלקת הנרות.

(אגרות קודש ח"ה ע' קסא)

בטח למותר להעירו להזהר בקידוש ובהבדלה שזה נוגע למאור עיניו של אדם וכן בתוספת אומץ בעניינים של כבוד התורה ולומדיה והוא על-פי מה

[ובאופן אחר נתבאר בסה"ק (תורה אור קג, ב): "והם לא הכירוהו" – שלא היתה להם "הכרה" והשגה במדריגה נעלית כשל יוסף].

הנהגת יוסף – שלא בגדרי הטבע

ב. כאשר יצא שר המשקים מבית האסורים, הרי אף שביקש ממנו יוסף להזכירו לפני פרעה, הנה "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו", ואמרו חז"ל שנענש יוסף להיות אסור שתי שנים משום שתלה יהבו בשר המשקים, ולא סמך בביטחון גמור שהקב"ה יוציאו מבית האסורים (וישב מ, כג ובפרש"י).

והדבר תמוה: הלא אף שצריך האדם לסמוך על הקב"ה בלבד, מצווה הוא לעשות "כלי" בדרך הטבע שתשרה בו ברכת ה', ומה פסול יש בכך שביקש יוסף משר המשקים להזכירו, שבכך משתדל הוא בדרך הטבע לצאת מבית האסורים?

וכפי שמצינו אצל יעקב אבינו, אשר בשעה שנתרגשה עליו צרת עשו, הנה בנוסף לתפילתו להקב"ה ובטחונו בישועה, פעל והשתדל גם בדרך הטבע על ידי ששלח "דורון" לעשו, והכין עצמו למלחמה. ומדוע דוקא יוסף נענש על השתדלותו בדרך הטבע?

אלא שכפי שהתבאר, היה יוסף מרומם ונעלה מן העולם לגמרי, שאם אצל יעקב אבינו היו עניני העולם תופסים מקום ומפריעים לדבקותו בהשי"ת, הרי שאצל יוסף לא תפסו עניני העולם מקום כלל, והיה מרומם לגמרי מן העולם הזה ודרכי הטבע שבו. ועל כן, מצד דרגתו זו, לא היה זקוק כלל להכנותו ו"כלים" בדרך הטבע, והיה עליו ליתן יהבו בהשי"ת בלבד, ומשביקש לנהוג בדרך הטבע, נענש.

"רכוש גדול" – ניצוצות הקדושה שהעלו ישראל

מטרת ירידת בית ישראל מצרימה, וכל ענין גלות מצרים, היתה בכדי ש"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (לך טו, יא). ונתבאר בסה"ק (ראה לקוטי שיחות ח"ג עמ' 823 ואילך, וש"נ) שבשביל כלי כסף וזהב לא היה הקב"ה נותן את ישראל בגלות ארבע מאות שנה, אלא הכוונה ב"רכוש גדול" היא ל"ניצוצות" הקדושה ש"נפלו" במצרים, וישראל ביררום והעלו עמהם משם.

"ניצוצות" אלו הם עניני קדושה עליונים שנתונים בגלות בתוך עניני עולם הזה, והדרך להעלותם ולגאולם משם היא על ידי ההתעסקות בעניני העולם לשם שמים, וזו היתה שליחותם ומטרתם של ישראל במצרים – לברר מתוך הענינים הגשמיים את ניצוצות הקדושה. וכשסיימו עבודתם וביררו את כל ניצוצות הקדושה, באה גאולת מצרים, ויצאו משם עם ה"רכוש גדול", הם ניצוצות הקדושה.

ומי הוא הנותן לישראל את הכח והעזו להצליח בעבודתם, לירד למקומות הנמוכים

ביותר, ולברר משם את ניצוצות הקדושה – הלא הוא יוסף הצדיק, שמעוצם מעלת דרגתו יכול לירד לערוות הארץ ולהעלות משם את ניצוצות הקדושה, והוא הנותן כח לישראל שיוכלו גם הם להעלות את ניצוצות הקדושה מעומק "ערוות הארץ".

ומשום כך היה יוסף זה שבישר את ישראל "אלקים פקוד יפקוד אתכם", כי בכחו זכו ישראל להצליח בעבודת בירור והעלאת הניצוצות, ולהיגאל מגלות מצרים.

עין בריאה – בגשמיות וברוחניות

סגולות לרפואת העיניים; בריאות העיניים הגשמיות תלוי' בבריאות העיניים הרוחניות; הקשר בין המאור שבתורה למאור העיניים הגשמיות

וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזֶּקֶן לֹא יִכָּל לְרְאוֹתָּ (ויחי מ"ח, ט)

לטפל בבריאות העיניים גם בדרך הטבע

אין דעתי נוחה מזה שכותב שבשנתיים שהתחיל להרגיש [דבר] מה בעינו ובכל זאת לא הלך לרופאים. אבל אין צועקין על העבר', ועתה לדעתי צריך לשאול בעצת שני רופאים מומחים במקצוע זה ביחוד, ולהשתדל אצלם שיעשו כל התרופות האפשריות קודם שיציעו לו על-דבר הוצאת העין חס ושלום, ויהי' חזק בבטחונו בהשם יתברך שלא יוצרכו לזה.

(אגרות קודש ח"ו ע' רעח)

קיבלתי הפדיון נפש... שכותב שאצלו נחלשה הראי' מכמו שהיתה, והרופא מומחה, לא נתן לו לעת עתה מאומה לזה.

נכון הוא שהיה שיכנוס לרופא אחר מומחה, שעל פי התורה צריכים להתנהג גם בדרך הטבע², וחוז' מזה הצעתי שישתתף בשיעורי תורה הנלמדים ברבים, וגם יראה ללמוד או לומר לכל הפחות שורות אחדות מספר התניא וספר הזהר, ואקווה שיוכל לבשר בשורות טובות שהולך וטוב מצב הראי' שלו.

(אגרות קודש ח"ה ע' קנד)

ניתוח בעין – אין למהר, לנקוט בזהירות

בהנוגע לשאלתו: הסרת הקאטאראק, כיון שרופא מומחה אמר שנמצא עוד מעט ראייה בעין ואין למהר בניתוח, שב ואל תעשה עדיף³. אלא שמזמן לזמן

(1) ראה ברכות נד, א. רמב"ם הל' ברכות פ"י הכ"ב. טוש"ע או"ח סר"ל ס"א.

(2) ראה פסחים סד, ב. זהר ח"א קיא, רע"ב. קיב, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סי' תלג סל"ב. סו"ס תפ.

(3) עירובין ק, א.

פנינים

דרוש ואגדה

מתי יעקב חי באמת?

פרשת "ויחי" נקראת ע"ש תחילתה: "ויחי יעקב". מאידך, הפרשה עוסקת בהיפוכם של חיי יעקב: בפטירתו ובהכנות לה. ואינו מובן: לכאורה היה מתאים יותר לצרף את הפסוק "ויחי יעקב" לפרשת ויגש שבה מתוארים חייו ופעולותיו של יעקב?

והביאור בזה:

חיים אמיתיים פירושם שהחיים אינם משתנים. ובכללות רק על הבורא ב"ה אפשר לומר ש"אינו משתנה", הנבראים הינם "נפסדים". אלא שבני ישראל, מצד דבקותם והתקשרותם לה', נקראים ג"כ "חיים", כמ"ש - "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולם".

אלא שאמרו חז"ל "אל תאמין בעצמך עד יום מותך", שאפי' יעקב אבינו, שעם כל הנסיונות והצער שעבר עדיין דבק בהשי"ת, ואפי' כשגר בארץ ישראל, עדיין אי אפשר לסכם ולהחליט ש"ויחי יעקב", שהרי "עד יום מותך" "אל תאמין". לכן הפסוק לא נכתב בפרשת ויגש - בעיצומם של חיי יעקב.

ורק בפרשת ויחי (סמוך לפטירתו), הוכח שלמרות היותו בשעבוד מצרים, עם-כל-זה "מיטתו שלמה", כאן יכולים לקבוע "ויחי יעקב". התורה מסכמת וקובעת "ויחי יעקב".

(עי' לקוטי שיחות חפ"ז עמ' 427)

לגלות את הטוב גם בערות הארץ

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה

לא חי ימים טובים בלא צער אלא... שנה במצרים (מו, כח. בעל הטורים)

סיפר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש ('אגרות קודש' ח"ה עמ' שעג) שבהיות אדמו"ר בעל ה"צמח צדק" נ"ע ילד, שאל את זקנו אדמו"ר הזקן נ"ע, היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות, יהיו מבחר שנות חייו י"ז השנים שגר בארץ מצרים - "ערות הארץ"?

ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב (ויגש מו, כח) "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה", ואיתא במדרש (תנחומא וילקוט שמעוני עה"פ) "א"ר נחמי' להתקין לו בית תלמוד", שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. וכשלומדים תורה מתקרבים להשי"ת, ואז יכולים להיות גם במצרים במעמד ומצב ד"ויחי". ע"כ הסיפור.

ומזה הוראה לכל אחד בעבודתו לקונו, דגם כשנמצאים במקום כזה שהוא "ערות הארץ", ולכאורה אין רואים שם טוב וקדושה, הנה ע"י לימוד התורה, יכולים לגלות את ה"טוב" גם במקום ההוא.

(עי' לקוטי שיחות חפ"ה עמ' 450 ואילך)

הוספה

מכתבי עצות והדרכות
בעבודת השי"ת ובחיי היום יום
מתוך סט הספרים דרכי החיים

כרשת ויחי

לבוא אתו לסעודה. האורח מיאן ואמר שיש לו מזון אתו, פרץ הגאון ר' שלמה יוחנן בבכי מדוע אין הוא זוכה לקיים מצות הכנסת אורחים.

משראה האורח - היה זה הגאון הצדיק ר' שמעון זונדל מטריסק - צערו הגדול של הזקן, החליט להילוות אל הגאון ר' שלמה יוחנן, ולקח אתו את שקו. הגאון ר' שלמה יוחנן התמלא שמחה רבה, ניגש אל ארון הקודש, נשק לפרוכת, ניגש בצעדים מהירים אל האורח, לקח את שקו ואמר "לשם יחוד קוב"ה ושכינתו הנני מקיים מצות השי"ת אשר ציוונו להכניס אורח", וישא את השק בשמחה גדולה.

בשעת הסעודה שימשו הגאון ר' שלמה יוחנן ובנו ר' חיים אליהו את האורח, והאורח סיפר להם סיפורים שונים אודות מורנו הבעל שם טוב, שהאב והבן האזינו להם בהשתוממות גדולה.

חיים אליהו צריך לנסוע ללמוד בויטבסק

אחרי הסעודה אומר האורח לגאון ר' שלמה יוחנן, שמורנו הבעל שם טוב שלח אותו בשליחות אליו שבנו חיים אליהו יסע ללמוד בויטבסק ולהסתדר שם. אני - סיים הצדיק הגאון ר' שמעון זונדל - קיימתי את שליחותי. לקח את שקו והלך.

כעבור זמן - מספר החסיד ר' חיים אליהו - שלח אותי אבי לויטבסק. אנשי הבעל שם טוב בויטבסק היו מתי מספר וכולם נסתרים.

כשהייתי אצל הבעל שם טוב, הכרתי את הצדיק הגאון רבי ברוך ואת גיסו הגאון רבי יוסף יצחק ראש הישיבה, ומזמן לזמן הייתי שוהה בחוותו של רבי ברוך במשך כמה שבועות והשתוממתי לראות חושיו המופלאים של הילד הצעיר [-רבנו הזקן].

(ספר השיחות [המתורגם] ח"ש"ת עמודים קכו-קכז)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

חילוק בין בבלי לירושלמי בענין הכשר והכנה למצוה

יבאר החילוק בין בבלי לירוש' סוף קידושין דאזלי לשיטתייהו כאן בענין אי ההוה מכריע את העתיד או לאו, ויבאר החילוק היוצא מזה בדיני הכשר מצוה והידור מצוה / עפ"ז יחדש עומק בפלוגתא בין תרגום אונקלוס לתרגום יונתן בפרשתנו, ויסיק נפק"מ לענין דין קרבנות כשאפשר לבנות מזבח ולא בית

במאי קמיפלגי ומאי טעמא מר לא סבר כמר.

והנראה בזה בהקדים הא דסוף קידושין "תניא רשב"א אומר מימי לא ראיתי צבי קייץ (מייבש קציעות בשדה, רש"י) וארי סבל (נושא משאות, רש"י) ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי שנאמר עונותיכם הטו", ונראה לומר דלא רק לדרשא אתא אלא יש כאן חידוש בגדרי דין הכשר מצוה.

בפרשתנו עה"פ "בנימין זאב יטרף" תרגם אונקלוס "בנימין בארעי" תשרי שכינתא ובאחסנתי יתבני מקדשא", אבל תיב"ע כתב "בנימין שבט תקיף כדיבא טרפי" בארעי" תשרי שכינת מרי עלמא ובאחסנתי יתבני בית מוקדשא", וכ' הגאון מרגצוב בפירושו על התורה דפלוגתא יש כאן כי "באחסנתי יתבני מקדשא" קאי על המזבח שנק' בל' הש"ס זבחים נד ע"א "מקום מקודש לדמים", והיינו כדעת לוי בזבחים שם דנותנים דמים רק על חלק היסוד, חלקו של טורף - בנימין, ולא על שאר היסוד שבחלק יהודה; משא"כ "באחסנתי יתבני בית מוקדשא" היינו בית המקדש בכללו [עיי' זבחים שם ע"ב, קיח ע"ב, יומא יב ע"א, ואכ"מ] שהוא בחלקו של בנימין. ויל"ע טובא

הן רמז על ג' הפעולות הכלליות הדרושות בחפצי העולם כהכנה והכשרה לקיים בהם המצוות [אלא שממשיך ומשמיענו ש"פועל" אין הדבר מתקיים ע"י חיות הנ"ל וצריך האדם לטרוח בזה בעצמו בצער כו', לפי ש"הרעותי את מעשי" (עיי' סנה' נט:), והיינו ע"ד הא דצריך לטרוח לפרנסתו ואילו ה' עושה רצונו של מקום היתה מלאכתו ע"י אחרים (ברכות לה:)].

דהנה סדר הכשרת הדבר הוא בג' אלו, דתחילה צריך שינוי בגוף הדבר כקציעות המתייבשות ובאות לידי שלימותן הראוי לשימוש, ואח"כ צריך לשאתו ולהביאו אל המקום הנכון לו, ולאח"כ להכניסו לרשות המתאימה, כחנוני הנשוא ונותן ומכניסו לרשות שבה יבוא לשימוש. וכן הוא סדר המצוה, דתחילה צריך לשנות גוף הדבר שיהי' שלם וראוי למצוה, כגון מלאכת עיבוד קלף לתפילין כו', או באתרוג ולולב וכו' להפרידו שישתנה ממחובר לתלוש, וגזיזת צמר לציצית, ואח"כ צריך לוודא שיובא הדבר למקום שראוי לקיים בו המצוה, כגון שדבר הראוי למצוה נמצא במקום שאסור ליכנס בו (עיי' ע"ז יא: וז"ע"א ואילך). ועוד מצינו דלעתים דרושה גם הכנה דשינוי רשות קודם שיוכלו להשתמש בדבר לדיני התורה, בדומה קצת להא דעמון ומואב טיהרו בסיחון (חולין ס:).

ומעתה יש לבאר דנחלקו כאן הבבלי והירוש' בגדרי הכשר מצוה, ועל יסוד מה שכבר הוכח במק"א דהבבלי והירושלמי נח' בדיני התורה היכא שצריך להכריע בין ההוה לעתיד, כגון החקירה (שד"ח כללים מע' ז כלל א-ג) אי דין זריזין מקדימין

ובהקדים דהמפרשים האריכו בשייכות כל אומנות לחי' שנזכרה עמה ע"פ טבע תכונותיהן כו', אולם עדיין לא נתבאר בדבריהם סו"ס למה בחר רשב"א סוגי אומנות אלו (וממילא הזכיר בעלי החיים הנ"ל), והרי מצינו עוד תכונות של אומנות בחיות, כגון "אילה שלוחה" וכיו"ב.

והנה בירושלמי גריס "ראית מימין ארי סבל צבי קייץ שועל חנוני זאב מוכר קדרות". ויל"ע בטעם שהוסיף זאב מוכר קדרות, ועוד שלכאור' אין בזה הוספה על שועל חנוני, וגם מאי שייכא לזאב דוקא. וכן יל"ע בשינוי הסדר מן הבבלי שהקדים סבל לקייץ (ולכאור' סדר הראוי הוא דתחילה מייבשין קציעות ואח"כ נושאים אותן אל החנוני, וק"ל).

ותחילה יש לבאר מהו שהקדים רשב"א לק"ו "והם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני", הרי זאת כבר הזכיר שוב בתוך הק"ו גופא לאח"כ ודי בכך. אלא י"ל דרצה להדגיש כאן יסוד בפ"ע, דהנה ידוע דכל העולם לא נברא אלא בשביל איש ישראל, עיין ברכות ו: וסנהדרין לו ע"א, והאריך בזה הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ איך הכל לתועלת איש ישראל. ובזה בא רשב"א להוסיף ולחדש הקדמה כללית, דהא ד"הם לא נבראו אלא לשמשני" ה"ז דוקא בשביל "אני" כפי ש'נבראתי לשמש את קוני", היינו דתפקיד הנבראים "לשמש" האדם הוא באופן שיקיים עי"ז האדם את התורה.

וג' התכונות שמנה, קייץ סבל וחנוני,

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

"אשר קדשנו במצותיו וצונו לכבד את האורחים"

כשסיים הגאון ר' שלמה יוחנן ללמוד את שיעורו וללכת לביתו, ביקש את האורח לבוא איתו לסעודה. האורח מיאן ואמר שיש לו מזון אתו, פרץ הגאון ר' שלמה יוחנן בבכי מדוע אין הוא זוכה לקיים מצות הכנסת אורחים.

הגאון ר' שלמה יוחנן ניגש אל האורח ונתן לו שלום עליכם

החסיד ר' חיים אליהו מויטבסק, מקושר של הבעל שם טוב וחברו של הצדיק רבי ברוך - אביו של רבנו הזקן - אחד מהלומדים הגדולים, זכר את רבנו הזקן כשהיה עדיין ילד. ר' חיים אליהו היה מפורסם לבעל הסברה חריף ומקצר בלשונו והיה מקובל מאד על הבריות.

ר' חיים אליהו היה בנו של ר' שלמה יוחנן מוילנה. ר' שלמה יוחנן היה אחד מגאוני וילנה לפני תקופתו של הגאון רבי אליהו [-הגר"א].

פעם אחת ישב הגאון ר' שלמה יוחנן ולמד בקול רם. בתוך כך נכנס עובר אורח והתיישב ליד השולחן שם ישב הגאון ר' שלמה יוחנן ולמד.

כשהגאון ר' שלמה יוחנן הבחין באורח, הפסיק מלימודו, סגר את הספר, ניגש לכיור ונטל את ידיו ואמר "לשם יחוד קוב"ה ושכינת' הנני מקיים מצות השי"ת אשר קדשנו במצותיו וצונו לכבד את האורחים", ניגש אל האורח ונתן לו "שלום עליכם".

נשא את השק בשמחה גדולה

כשסיים הגאון ר' שלמה יוחנן ללמוד את שיעורו וללכת לביתו, ביקש את האורח

למצוות מכריע לקיים המצוה מיד אף שעייז לא תהא מצוה מן המובחר "ברוב עם", או שהמעלה והיתרון דמצוה מן המובחר בעתיד מכריעה ומוטב להמתין ולעשות ברוב עם [ועד"ז כשלפניו בבוקר ד' מינים בלתי מהודרים, ובהמשך היום יבואו מהודרים יותר]. דלהבבלי ההוה מכריע ולהירוש' העתיד מכריע, עיי' לקו"ש ח"ד הוספות לט"ו באב.

ועתה י"ל דאף בהכנה לקיום מצוה מחלוקת, וזהו הפלוגתא כאן מי קודם, קייץ או סבל, דהנה תאנים "אין לקיטתן כאחת אלא יש באילן זה מה שנגמר היום ויש בו מה שיגמר לאחר כמה ימים" (רמב"ם הל' מת"ע פ"ב ה"ב), וא"כ כשנגמרת התאנה יש בידנו ברירה ליקח תיכף התאנות היחידות ליבשן בשדה או להמתין עד שיגמרו הרבה תאנים ורק אז להביאן ליבוש במקום השמש, ואזי תהי' הבאתן ליבוש עיי' סבל, וכ"ה בהכשר מצוה, דלדעת הבבלי שהקדים קייץ לסבל, יש לעשות הפעולה הראשונה המתאפשרת להכשיר חפץ למצוה, פעולת "קייץ", אפי' אם יש מיעוט בדבר, מיעוט בכמות – שיש רק חתיכה אחת של עור, ובאיכות – שאינו עור מן המובחר, אבל להירוש' טפי עדיף להמתין עם הקייץ עד שיובא עיי' הסבל עוד, היינו שיתאפשר להכשיר ולהכין דברים רבים יותר ומשובחים יותר עבור המצוות, כגון עור גדול ומשובח יותר לתפילין, כי י"ל דגם לענין הכנה והכשרה דחפץ המצוה נוגעת מעלת השלימות וההידור, וכבר אז שייך מעין דין "הקריבהו נא לפחתך" ו"כל חלב לה'", ולהכי כדאי שיהי' בריבוי.

וזהו זאב מוכר קדירות שבירוש', וע"פ מה שחילקו בש"ס (תענית ח ע"א) דארי דורם ואוכל מיד על אתר וזאב "טורף ואוכל", "שמולין לחוריו ואוכל שם" (רש"י) ועיי' נהנה יותר (עיי' רש"י שם), והוא כענין אכילה ע"י קדירה, שממתינים עד שיתבשל הדבר ותהי' ממנו הנאה, אבל ארי הוא כמשל מי שאינו ממתין ואוכלו חי מיד. והוא כנ"ל, דלהירוש' עדיף לדחות ולהמתין ובלבד שיהי' הדבר משובח ומהודר יותר כו' (ועיי' בלקו"ש חט"ו ע' 7-456, דיש למצוא יסוד כמעט מפורש במשנה לפלוגתא זו בין בבל לא"י – במנחות צט:).

ומעתה י"ל פלוגתת התרגומים בפרשתנו, כי י"ל דהמשלת השבטים לחיות הוא רמז על היות תקופת השבטים הכנה והכשרה למתן תורה, ע"ד ענין החיות הנ"ל, והנה תרגום אונקלוס הוא תרגום דבבל (תוד"ה כל מנחות מד, א. ועוד) ותיב"ע הוא דארץ ישראל (ירושלמי), ואולי לשיטתייהו, דלדעת הירוש' ענין הזאב נדרש בהכנה והכשר למצוה, ולהכי פי' ד"בנימין זאב יטרף" האמור כאן קאי בהכנה והכשר להנזכר בהמשך "בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל" – הקרבת ואכילת הקרבנות, ולהכי תרגם "ובאחסנתי יתבני בית מוקדשא", כי בית המקדש הוא הכנה והכשרה לעבודת הקרבנות (עיי' היטב ל' הרמב"ם ריש הל' ביהב"ח), וכשם שענין הזאב מורה על הידור ושלימות בהכנה והכשר, ה"ה הכא שהקרבה יכולה להיות גם כשאין בית (עדיות פ"ח מ"ו. זבחים סב ע"א), אבל מוכן שכשיש בית ה"ז שלימות במזבח וקרבנות. משא"כ לדעת הבבלי ענין הזאב אינו מוכרח בהכנה והכשרה

למצוה, ולפיכך תרגם דענין ה"זאב" כאן מורה רק על עיקר המכוון שבמצות הקרבנות (המדוברת כאן, כנ"ל), שהוא "מקום מקודש לדמים", ענין זריקת הדם (דהכפרה היא בדם, זבחים ו ע"א).
וע"פ הנ"ל נמצא נפק"מ להלכה – היכא דיש אפשרות לבנות רק מזבח להקריב קרבנות ואי אפשר לבנות את כל הבית. דלדעת הבבלי ות"א יש מקום לומר שיבנו מזבח להקריב עליו קרבנות, כיון שכך יוכלו תיכף לקיים מצות הקרבת הקרבנות (אע"פ שאי"ז קיום המצוה בשלימות, דליכא בית); משא"כ להירוש' ותיב"ע צריך לעכב הקרבת הקרבנות עד שיבנו המקדש, כדי שתהא הקרבה בשלימות יותר.

